

Mindesmærket over bogafbrændingen på Bebelplatz i Berlin,

På vandring i fortiden | Anne Frank's hus

Jeg ved, at der blev brændt bøger af på dette torv. Hvis det skal forestille en tom bogreol, har det måske noget med det at gøre.

Ved midnat den 10. maj 1933 organiserede en gruppe tyske studerende, der støttede Hitlers idéer om rensning af det tyske sprog og den tyske litteratur, en massiv bogafbrænding på den tidligere Opernplatz i Berlin. Over 20 000 bøger gik til i flammerne, som destruerede værker af såkaldte "antityske" forfattere, digtere og videnskabsfolk. Blandt dem var værker af Karl Marx, Sigmund Freud, Helen Keller, Bertolt Brecht og Ernest Hemingway. En forfatter, hvis skrifter blev opslugt af flammerne, var Heinrich Heine, som mere end 100 år tidligere skrev følgende:

"Der hvor man brænder bøger, ender man med at brænde mennesker." (Heinrich Heine, 1820)

Bogafbrændingen i Berlin og andre byer i Tyskland medførte voldsom vrede i USA. Tusinder af mennesker protesterede ved at marchere gennem gaderne i New York. Den amerikanske forfatter, Helen Keller, skrev et åbent brev til de tyske studerende:

"Historien har ikke lært jer noget, hvis I tror, at I kan dræbe idéer (...) I kan brænde mine bøger og bøger, skrevet af de klogeste hoveder i Europa, men idéerne i dem er sivet gennem en million kanaler og vil fortsætte med at ansøre andre sind". (Helen Keller, 1933)

I 1995 skabte den israelske kunstner Micha Ullman et monument til minde om denne optakt til Holocaust. Monumentet er et underjordisk bibliotek med plads til 20 000 bøger. Det består af et underjordisk rum på 5x5x5 meter, der kan ses gennem et glasvindue. Det er diskret og let at overse, men monumentet opfordrer os til at tænke over historien og os selv for at forhindre, at historien gentager sig.

Hvad synes du om monumentet?

– Der er en passende form for mindesmærke for enhver tid. Det vil sige også for vores tid.

– Jeg synes faktisk, at det er en fremragende måde at mindes det på. Jeg synes, at den tomme boghylde fortæller alle tiders historie. Jeg synes, at den viser et tabt stykke historie, ikke?

– Jeg synes, det er meget symbolsk. Jeg tror faktisk, at det får én til at tænke lidt mere, end noget, der måske er lidt mere direkte.

– Folk ser måske de tomme bogreoler, men de kender ikke betydningen bag dem. Derfor synes jeg, at der skal tilføjes en beskrivelse.

Er et monument den rigtige måde at lære af fortiden?

– Jeg tror ikke, at unge føler sig særlig tiltrukket af mindesmærker.

– Jeg tror, at folk først rigtig forstår noget, når de ser det tydeligt og kan forestille sig, hvad der virkelig skete. Derfor mener jeg, at de i skolen bør forsøge at besøge historiske steder.

– Mindesmærker har en vigtig plads i livet, men jeg synes, at vi her i Berlin og i Tyskland har tendens til at overdrive det lidt. Jeg mener, at mindesmærker er der for at vise noget fra tidligere, som er godt, og som der er behov for at lære de kommende generationer, fordi der altid er noget at lære af erfaringerne. Men hvis man hænger fast i fortiden, så tror jeg, noget begynder at gå galt.

– Du ved, er det vigtigt, at historie – uanset om den er god eller ond – dokumenteres og mindes enten for det gode eller det onde, og at det fremgår, at det er for at vise, hvad man ikke skal gøre.

Selv i dag brændes der bøger på grund af ekstremistiske religiøse eller politiske ideologiske verdensopfattelser. I 2002 blev bøger af J.K. Rowling brændt i USA, Moskva og Mexico, fordi det f.eks. hævdedes, at Harry Potter var antichrist. I 2006 brændte nynazister i Pretzien i Tyskland Anne Franks dagbog, som de anså for at være en løgn. I 2011 organiserede pastor Terry Jones i Florida en afbrænding af Koranen, hvilket forårsagede et oprør i Afghanistan, der kostede otte udenlandske FN's ansatte livet.

Hvad mener du om disse nylige bogafbrændinger?

– Jeg synes, det er chokerende, og jeg synes, det er forfærdeligt, at mennesker vil gøre sådan noget. de er så blinde.

– Jeg synes, det er lige slemt, uanset hvis bøger der bliver brændt; Jeg synes, det er grotesk, at nogen kan gøre sådan noget mod en hvilken som helst race, religion, overbevisninger, under nogen omstændigheder...

— Ja, ingen regering har ret til at tage en persons religion eller tankegang fra vedkommende. Det er simpelthen ikke i orden.

– Uvidenhed er uvidenhed, det hjælper ikke rigtig nogen. Afbrænding af bøger er faktisk en ganske kraftfuld handling. Man kan godt være uenig i noget – han behøvede ikke være enig i Koranen. Men man skulle afgjort ikke brænde den. Det er ikke fornuftigt.

– Mennesker lærer af deres fejltagelser. Navnlig for nationalsocialismens vedkommende. Det var tabu i lang tid, men i dag er dette ikke længere tilfældet. Man lærer af fortidens fejltagelser – sådan noget som bogafbrændinger er utænkeligt i Tyskland i dag.

Er det virkelig utænkeligt?

En særlig tak til Chronos Media GmbH

En film af Lorenz Hutegger, Kathrin Pham, Tamara Messer, Sassan Esmailzadeh, Sami Yazicilaroglu.